

LEGISLAȚIA ROMÂNESCĂ ÎN DOMENIUL ÎNVĂȚĂMÂNTULUI PARTICULAR DIN PERIOADA INTERBELICĂ

ROMANIAN LEGISLATION IN THE FIELD OF PRIVATE EDUCATION IN THE INTERWAR PERIOD

Vasile CREȚU, dr. lector univ.,
UPS „Ion Creangă” din Chișinău
ORCID: 0009-0007-5478-3767
cretu.vasile@upsc.md

Vasile CREȚU, PhD, University Lecturer,
“Ion Creanga” SPU of Chisinau

CZU: 34:37(498)1918/1940”

DOI: 10.46727/c.v3.21-22-03-2024.p177-181

Abstract. This article refers to the Romanian legislation on private education from 1918-1940. The Private Education Law was published on 22 December 1925, which formed the basis of the entire private education system throughout the interwar period. The law defined and distinguished private education from state education, established the categories of schools that could be set up privately, laid down the conditions that had to be met by these schools when they were set up, regulated the language of the courses, the curriculum and the conditions that had to be met by the teachers of these schools.

Keywords: Law on private education, Ministry of Public Instruction, Bassarabia, teachers, private education, school.

Marea Unire de la 1918 a ridicat problema reorganizării și consolidării statului pe un nou cadru legislativ și instituțional și, implicit, nevoia de a se lua măsuri urgente pentru unificare legislativă și administrativă pe întreg cuprinsul statului român. Învățământul, cu cele 4 sisteme diferite de educație (Vechiul Regat, Basarabia, Transilvania și Bucovina), trebuia unificat, deziderat înfăptuit pe parcursul primului deceniu interbelic prin adoptarea în 1924 a legii învățământului primar și normal-primar, a legii învățământului particular din decembrie 1925, prin legea învățământului secundar din 1928 și o serie de prevederi legislative ce priveau organizarea învățământului universitar, cu scopul final ca toți cetățenii să aibă acces la o școală unitară.

Trecerea la un sistem unificat de învățământ s-a realizat treptat, statul român acceptând în stadiul preliminar ca în noile teritorii învățământul să fie gestionat de Consiliul Dirigent în Transilvania, Sfatul Țării în Basarabia și de Secretariatele de Serviciu în Bucovina. Cele trei administrații aveau să fie desființate în 1920, când deciziile au fost trecute sub tutela Ministerului Instrucțiunii Publice.

În Basarabia interbelică, de rând cu învățământul public, se dezvoltă și învățământul particular. Statul român a manifestat cea mai largă toleranță față de acest tip de școli, cărora în limita legilor le acorda drepturi „... pentru organizarea școlilor libere” [1, p.82]. Toate aceste școli particulare erau întreținute fie de societățile culturale, diverse comunități ori persoane particulare, care se obligau să le întrețină „cu cheltuielile lor proprii”. Unele din aceste școli „...erau întreținute din fondurile financiare ale primăriilor și zemstvelor” [2, p. 5]. În majoritatea

acestor școli predarea se făcea în limba naționalităților respective. Școlile particulare posedau o autorizație de funcționare primită de la Ministerul Instrucțiunii Publice.

La baza organizării și funcționării școlilor particulare pe întreaga perioadă interbelică a stat *Legea învățământului particular*, promulgată prin Înaltul Decret Regal nr. 3793 din 19 decembrie 1925 și publicată în Monitorul Oficial nr. 283 din 22 decembrie 1925. Învățământul particular s-a aflat permanent în vizorul presei, îndeosebi în perioada dezbaterii în Parlament a proiectului de reformă a învățământului particular propus de Constantin Angelescu (ministrul Instrucțiunii Publice). Legea definea și deosebea învățământul particular de cel al statului, stabilea categoriile de școli care pot fi înființate în regim privat, specificând și condițiile ce trebuiau îndeplinite de aceste școli la înființare, reglementând limba de desfășurare a cursurilor, programa școlară și condițiile ce trebuiau îndeplinite de cadrele didactice, corpul profesoral al acestor școli [3, p.17].

În primul capitol cu titlul *Dispoziții generale* se menționează că „învățământul și educația elevilor se poate face și în afara școlii de stat, în școlile particulare confesionale sau ale comunităților, sau în familie” [4, p. 220]. Era interzis ca către societățile culturale, ordinele călugărești și congregațiile școlare dependente de organizațiile din alte state să înființeze școli.

Potrivit legislației învățământului particular, școală particulară este orice școală înființată, condusă și întreținută din inițiativă particulară cu scopul de a da instrucție și educație la cel puțin 10 copii pe clasă. În școlile primare particulare, numărul copiilor trebuia să fie cel puțin 20 pe școală [4, p.220].

În capitolul II din respectiva lege, sunt menționate categoriile de școli particulare, și anume: a) Școli de copii mici (grădinițe de copii); b) Școli primare; c) Școli secundare cu învățământ teoretic sau practic. Școlile de copii mici și cele primare particulare funcționează doar în conformitate cu „programa statului, iar celelalte pot avea și programe proprii”.

Școlile particulare funcționau pe baza unei autorizații date de Ministerul Instrucțiunii și erau supravegheate de acesta. Nu se puteau înființa școli particulare normale și școli superioare cu caracter universitar. Cererea de înființare și funcționare a unei școli particulare trebuia să fie însoțită și de anexele necesare, în care să se arate tipul de școală, limba de predare, programa de studii dacă e a statului sau e proprie, mobilierul și materialul didactic ce va poseda, lista personalului administrativ și a corpului didactic etc. [4, p.221].

Conform art. 13 al legii respective, „școala particulară care va fi găsită că funcționează fără autorizație se va închide imediat pe cale administrativă, conducătorul școlii va pierde dreptul de a mai înființa școli particulare; iar susținătorul școlii va fi dat în judecata tribunalului, spre a fi condamnat la o amendă de 5000-10.000 lei” [4, p.221].

Și astăzi, pentru autorizarea și deschiderea unei școli particulare este nevoie de o solicitare către minister și de anexele care trebuie să demonstreze că școala este în măsură să acorde servicii educaționale: situația mobilierului, a materialului didactic, a personalului administrativ, a corpului didactic.

Orice școală particulară va trebui să aibă un director responsabil de buna funcționare a instituției școlare, a regulamentelor școlare, precum și personal didactic. Directorul unei școli de băieți va fi bărbat, iar al unei școli de fete, femeie. La grădinițele de copii, conducerea o va avea o femeie (art. 14).

Legea impunea ca directorii și personalul didactic din aceste școli să fie cetățeni români și să aibă titluri identice cu membrii corpului didactic de același grad de la școlile statului, fiind de altfel obligați să cunoască limba română cu posedarea diplomelor, iar pentru ceilalți, cu

certificate că au susținut un examen în fața unei comisii la limba română, istoria Românilor, geografia României și Constituția țării (art. 16). În afară de aceste condiții, directorul sau directoarea vor mai dovedi că au cel puțin 5 ani de funcționare în învățământul de stat sau particular și că „nu au suferit pedepsa suspendării” din învățământ în ultimii 5 ani.

În capitolul V din legea învățământului particular, sunt stipulate condițiile ce trebuie să le întrunească localurile de școli particulare. Articolul 18 prevede că „pentru ca localul destinat unei școli particulare să poată fi aprobat, trebuie să îndeplinească toate condițiile de igienă care se vor prevedea în regulament și să aibă cel puțin atâtea săli de lecții câte clase vor funcționa”.

Capitolul VI din lege se referă la dispoziții privitoare la administrarea și funcționarea școlilor particulare. Astfel, directorul și membrii corpului didactic ai unei școli particulare, la obținerea autorizației de funcționare în fața inspectoratului din regiune, depun jurământ de credință Regelui, Constituției și legilor țării (art. 21). Corespondența fiecărei școli particulare cu autoritățile publice se face exclusiv în limba română, iar în administrația interioară se poate folosi limba de predare a școlii.

Cadrele didactice din școlile particulare trebuiau să posede limba de stat. Ei au frecventat cursurile învățătoresți, organizate de Directoratul Instrucțiunii Publice (DIP). De exemplu, DIP a expediat o telegramă Upravei județene Bălți în care solicita să-i informeze pe învățătorii școlilor evreiești că de la 15 mai în orașul Chișinău se vor deschide cursurile de vară pentru învățătorii școlilor evreiești. Condițiile de admitere au fost publicate în ziarul „Sfatul Țării” [5, f.27]. Astfel de cursuri au fost organizate și pentru învățătorii ucraineni, care au fost informați că ciclul de lecții este obligatoriu pentru toți cei care doresc să activeze în școlile primare ucrainene din Basarabia. Cursurile se vor desfășura la Chișinău cu susținerea Zemstvei județene începând cu 9 iulie [6, f.5, 10].

Articolul 27 din Legea învățământului particular prevedea că școlile particulare nu aveau dreptul de a elibera diplome, ci doar adeverințe și certificate care să constate studiile realizate și nu puteau fi finanțate din străinătate decât cu prealabila aprobare a Ministerului. Transmiterea acestor fonduri se va face întotdeauna prin intermediul Ministerului. Nerespectarea acestei dispoziții atrage după sine închiderea școlii.

În școlile particulare, frecventate de elevi ai căror părinți erau de origine română, limba de predare impusă era limba română, în timp ce în cadrul celor frecventate de elevi a căror limbă maternă era alta decât limba română limba de predare putea fi aceea a elevilor. Aceste școli puteau școlariza doar elevi a căror limbă maternă era aceeași cu limba de predare a școlii. Pentru școlile particulare evreiești limba de predare este limba română sau limba evreiască (art. 36). Articolul 39 din această lege prevede în mod expres că, indiferent de limba de predare din școală, se impunea ca disciplinele de *limba română, istoria Românilor, geografia României și instrucția civică* să fie predate în limba română. Aceste materii nu se pot preda decât de profesori calificați care cunosc limba română.

Capitolele VIII și IX din prezenta lege se referă la programele de studii în școlile particulare de copii mici (grădinițe de copii), școlile primare particulare și școlile particulare secundare. Astfel, școlile particulare cu programe de studii proprii sunt doar școlile secundare cu învățământ teoretic și practic.

Școlile particulare de copii mici (grădinițe de copii) aplică în mod obligatoriu cel puțin programa statului. Ele sunt frecventate de copii de ambele sexe cu vârsta de la 4 până la 7 ani. Școala de copii mici (grădinița de copii) particulară va fi condusă de o învățătoare de copii mici care va avea cetățenia română. Localul unei școli de copii mici particulare trebuie să cuprindă, pe

lângă sălile destinate exercițiilor copiilor, un loc acoperit și o curte cu grădină pentru jocuri și recreațiuni (art. 44-46).

Școlile primare particulare au în mod obligatoriu cel puțin aceleași programe și aceleași regulamente ca și școlile primare ale statului. Învățământul primar fiind obligatoriu, părinții și tutorii, cetățeni români, ai căror copii frecventează școlile primare particulare, sunt supuși la aceleași pedepse pentru absentarea nemotivată a copiilor de la școală, ca și acei care au copii la școlile publice, pedepse prevăzute de art. 35 din Legea învățământului primar public.

La finele fiecărui an școlar elevii, fii de cetățeni români, din școlile particulare, sunt obligați să susțină examene de clasă înaintea unei comisii, numită de inspectorul primar, după propunerea revizorului școlar. În acest scop, direcțiile școlilor primare particulare sunt obligate să înainteze în cursul lunii aprilie revizoratului școlar respectiv lista elevilor care urmează a trece examenul anual și de absolvire. Revizoratul școlar va face distribuirea elevilor la școlile publice din localitate și examinarea se va face de corpul didactic al acelei școli. Școlile primare particulare care au un minimum de 20 copii de fiecare clasă pot cere ca examenul de clasă să se facă în localul școlii particulare. Examenul de absolvire se va depune numai la școlile statului, după normele prevăzute în Legea învățământului primar al statului (art. 51-53).

Până la adoptarea legii învățământului particular, Ministerul Instrucțiunii Publice (MIP) a obligat liceele particulare să adopte programele de instruire ale liceelor de stat, respingând cu fermitate, prin argumente, manifestările de opoziție din partea unor reprezentanți ai grupurilor etnice minoritare. Astfel, conform unei directive a MIP, absolvenții liceelor particulare din Basarabia nu puteau să se înscrie la universitățile din Regat dacă nu au „trecut mai întâi un examen integral de promovare pentru ultima clasă de liceu după programele liceelor de stat din Basarabia” [7, p.15]. Conform dispoziției nr. 26775, emise de către secretarul general al Instrucțiunii Publice din Basarabia cu privire la elevii din liceele particulare, „nu se admitea intrarea în licee de stat a elevilor din liceele particulare fără examen... ținut în fața unei comisii de profesori... cu aprobarea Ministerului” [8, f. 25 verso].

Toate aceste acțiuni au contribuit la naționalizarea învățământului, obligând astfel și elevii instituțiilor de învățământ particular, indiferent de apartenența lor etnică, să cunoască și să studieze limba română.

Un rezultat al procesului de naționalizare a învățământului secundar era reducerea numărului de licee particulare. Statistica arată că în anul de studii 1919-1920, în Basarabia funcționau 40 de licee particulare, iar în 1924 numărul acestora s-a redus la 24. De asemenea, s-a redus numărul de elevi în liceele particulare: de la 2 770 la 1 863 [9, p.252-253]. Bazându-ne pe această statistică, putem observa preferința elevilor din liceele particulare pentru instituțiile de învățământ secundar de stat, în care instruirea se efectua în limba română.

În școlile particulare de grad secundar cu programa statului, se înscriu la clasa I numai elevi care posedă adeverințe de absolvire a primelor patru clase primare, adeverințe vizate de revizoratul respectiv. Este interzis școlilor secundare particulare de a examina elevi pregătiți în familie, de a ține examene de admitere în clasa V sau de bacalaureat, precum și de a face examene de promovare, de corigență pentru elevii lor sau pentru elevii corigenți de la alte școli particulare sau de la școlile publice. Elevii școlilor secundare particulare cu programa statului, care vor să obțină certificate de stat, vor promova clasă cu clasă examene particulare la școala statului. Examenul de bacalaureat se depune înaintea comisiilor instituite de Minister, în conformitate cu dispozițiile aceluiași legi (art. 57-58). Sunt admiși la aceste examene elevii care se vor înscrie la

școala de stat de aceeași categorie din localitate. Înscrierea se va face cel mai târziu până la 1 noiembrie.

Opinia țărăniștilor era că „legea dlui dr. Angelescu e făcută tocmai ca să lovească în minorități”. Partidul țărănesc își susținea programul și declarația, recunoscând „dreptul minorităților etnice de a se constitui în comunități, spre a se putea îngriji în cadrul vieții de stat român, de toate interesele culturale și ale învățământului în limba națională, Statul fiind dator a contribui în măsură dreaptă la cheltuelile lor de întreținere”. Criticile au continuat până acolo încât chiar și rezultatele pozitive obținute în urma unui demers au fost considerate ca nefiind de bun augur, în speță, considerând că România a ajuns subiect al discuției în Liga Națiunilor din cauza proiectului propus de Angelescu, dar nu din cauza adresei formulate de reprezentanții minorităților comentând că „aceasta, cu siguranță, nu ne sporește creditul în străinătate” [3, p.18].

Potrivit raportului Ministerului Educației Naționale, către anul 1938 în Basarabia funcționau 97 școli particulare primare și secundare, dintre care: „...10 școli românești, 75 evreiești, 5 germane, 4 poloneze, 1 armeană și 2 ruse. La aceste școli se pot adăuga încă două licee franceze pentru elevi români. Din aceste 97 școli, 19 sunt școli secundare teoretice, o școală comercială, o școală normală germană și celelalte sunt școli primare” [1, p.82-83].

Prin urmare, statul român pe toată perioada interbelică a manifestat cea mai largă toleranță față de învățământul particular. Școlilor particulare primare și secundare, dar și celor normale li se acordau toate drepturile, în conformitate cu legile care reglementau funcționarea acestora. Orice minoritate etnică avea dreptul să deschidă o școală particulară cu predare a disciplinelor școlare în limba minorității respective. Excepție făceau limba română, istoria Românilor, geografia României și instrucția civică care trebuiau să fie predate în limba română.

BIBLIOGRAFIE

1. CIOBANU, Șt. *Basarabia /Populația, istoria, cultura/*. Chișinău: Știința, 1992. 158 p. ISBN 5-376-01526-2
2. CIOBANU, Șt. În preajma marelui reforme. În: *Școala Basarabiei*. 1922, nr 3-4, p. 5.
3. *Proiecte de modernizare a învățământului din România în primul deceniu interbelic în debaterile parlamentare și presa partidelor de guvernământ*. Rezumatul tezei de doctor. [online]. Cluj-Napoca, 2013. [citat 18.09.2023]. Disponibil: https://file://C:/Users/Asus/Desktop/Articole/rezumat_teza_romana%20%C3%8Env%C4%83%C8%9B%C4%83m%C3%A2ntul%20interbelic.pdf
4. BUNESCU Gh., ALBU G., STAN E. *Antologia legilor învățământului din România*. Ediție adăugită și revizuită a lucrărilor „Legile învățământului din România: 1864-1978”. Editura: Institutul de Științe ale Educației, București, 2004. 490 p.
5. Arhivele Naționale ale Republicii Moldova (ANRM), Fond. 1772, inv. 1, dos. 5.
6. ANRM, Fond. 2108, inv. 1, dos. 6.
7. PALADE, Gh. Aspecte privind naționalizarea învățământului în Basarabia după Unirea de la 1918. În: *Analele științifice ale USM*, vol. III. 2005, pp. 11-17. ISBN 978-9975-71-774-8.
8. ANRM, Fond. 2108, inv. 2, dos. 12.
9. CAZACU, P. *Zece ani de la Unire. Moldova dintre Prut și Nistru 1918 – 1928*. București, 1928. 301 p. ISBN 5-376-01517-3.
10. CREȚU, V. *Învățământul primar și secundar în Basarabia (1918-1940)* (Monografie). Chișinău: Editura Epigraf, 2021. 192 p. ISBN 978-9975-60-426-0. ISBN 978-9975-60-426-0.
11. Monitorul oficial al României, nr. 283 din 22 decembrie 1925. *Lege asupra învățământului particular*. pp. 1-11.